



A helyi médiapiacok Magyarországon

Kovács Ildikó, Polyák Gábor, Urbán Ágnes
Adatvizualizáció: Bátorfy Attila

Mérték Médiaelemző Műhely

2023. január

Bevezetés

Magyarországon a helyi médiapiacok fejlődése kevésbé dokumentált, mint az országos média változásai. A hasonlóságok azonban nyilvánvalóak: a piaci gyengesége, az erős politikai nyomás és a propaganda jelenléte. A jelentés áttekintést ad a magyarországi helyi médiapiac legfontosabb jellemzőiről.

A helyi médiapiacok pénzügyi életképessége a kisebb méretük miatt sokkal rosszabb, mint az országos piacé. Ha politikai nyomás nélküli, tisztán piaci feltételek lennének, akkor is nagyon nehéz lenne pénzügyileg fenntartható helyi médiát működtetni Magyarországon. Mint közismert, a kedvezőtlen gazdasági adottság mellett a politika is befolyásolja ezt a területet. Ez különösen szembetűnő azokban az esetekben, amikor az országos és a helyi politikai hatalom egy kézben van, így nincs olyan kontroll, amely óvatossá tenné a politikai szereplőket.

Az Orbán-kormány harmadik ciklusára már a kereskedelmi média piacát is a politika tartja fogva. Azok a helyi vagy regionális médiumok, amelyeknek elvileg kereskedelmi jellegűnek kellene lenniük, szintén a kormánypárthoz közel álló befektetők tulajdonába kerültek. Elsősorban a megyei lapok és a nagyobb helyi rádiók tartoznak ebbe a kategóriába.

Ezért azok a vidéki hírfogyasztók, akik nem használják az internetet, vagy nem elég tudatosan teszik, könnyen a kormánypárti propaganda csapdájába eshetnek. Ha valaki időről-időre bekapcsolja a köztvé híradójt, hallgatja valamelyik rádióadót, esetleg megveszi a megyei lapot, lényegében ugyanazt kapja. Ezért különösen fontos, hogy a helyi média erősíti ezt a propagandát, vagy éppen ellenkezőleg, enyhíti a hírek egyoldalúságát.

A kutatás a Visegrad Fund támogatásával készült, négy ország részvételével. Jelen összefoglaló kizárólag a magyarországi eredményeket tartalmazza.

Önkormányzati média

Az önkormányzati médiának helyi közérdekű tartalomszolgáltatóként kell működnie, olyan szervezeti és finanszírozási keretek között, amely szerkesztési autonómiát biztosít számukra. A helyi média elsősorban a helyi közügyek megvitatásának fóruma, de az érintett település területén kívül, a környező településeken is önálló információforrásként működhet. A helyi újságok szerepe a hírfogyasztásban továbbra is fontos, de figyelmet kell fordítani a fiatalokat elérő platformokra is (YouTube, Instagram stb.).

A Mérték Médiaelemző Műhely, a Medián és a Friedrich Ebert Stiftung 2020-as hírfogyasztás kutatásában kifejezetten arra volt kíváncsi, hogy a lakosság honnan tájékozik a helyi ügyekről.¹ A

¹ Hann, E. - Megyeri, K. - Polyák, G. - Urbán, Á. (2020): Megfertőzött médiarendszer. A politikai tájékozódás forrásai Magyarországon. https://mertek.eu/wp-content/uploads/2020/12/Megfertozott_mediarendszer.pdf pp. 33-34.

válaszokból kiderült, hogy a helyi hírek legfontosabb fóruma - a rendszeres hírfogyasztók 62%-a említette - a postaládában lévő helyi újság.

A helyi hírek fogyasztásának másik fontos forrása, amelyet a válaszadók 39%-a említett, az önkormányzat által működtetett hírportál. Tartalma általában legalább részben megegyezik az önkormányzati újság tartalmával. Ez azonban azt is mutatja, hogy az internet korlátozott szerepet játszik a helyi tájékoztatásban, és az adott település lakosainak kevesebb mint felét éri el.

Változások az önkormányzati médiában a 2019-es választások után

A helyi médiát a 2010-es években határozottan uralták a kormánypárti erők, és ehhez hozzájárult az is, hogy a legtöbb önkormányzatot fideszes politikusok vezették. Ennek következtében az önkormányzatok által kiadott vagy finanszírozott médiumok is többnyire kormánypárti propagandát terjesztettek. A politikai térképet azonban alaposan átírta a 2019 őszi önkormányzati választás, amelynek eredményeképpen a fővárosban és több más városban is ellenzéki polgármestereket választottak.

Néhány esetben az újonnan megválasztott polgármesterek meglehetősen sajátos helyzetben találták magukat. A helyi média nyíltan támogatta a Fideszt, lehetetlennek tűnt velük együttműködni, ugyanakkor a tisztoztatás, az újságírók kirúgása nem volt jó üzenet, különösen, hogy a 2010-es években megszerzett médiacégek kormánypárti tulajdonosainak ez volt a módszere.

A helyzetet jól mutatja az, ami Baján történt. A várost 2019-ig fideszes polgármester irányította, a helyi újság pedig erősen kormánypárti volt, olyannyira, hogy a választási kampányban az ellenzéki jelöltek fotóit eltorzították (nagyobb orr, kancsal szemek). Ennek ellenére ellenzéki győzelem született, és az új polgármester, együttműködési hajlandóságát mutatva, nem rúgta ki a főszerkesztőt. Azóta kiderült, hogy a főszerkesztő élt a lehetőséggel, de szocializációjáról tanúskodik, hogy eleinte mindenképpen el akarta küldeni az elkészült cikkeket a polgármesternek; időbe került megszokni, hogy nincs cenzúra, és ő felel a tartalomért.²

Budapest azon városaiban és kerületeiben, ahol az ellenzék 2019-ben győzött, a helyi média átvétele még technikai értelemben sem volt egyszerű. Budapest VIII. kerületében az új polgármester azzal szembesült, hogy az önkormányzati lap (Józsefváros) szerkesztőségének teljes rendszerét törölték, és voltak olyan gépek, amelyekről a háttértárolót eltávolították. Néhány e-mailt is sikerült visszaszerezni, amelyekből kiderült, hogy a korábbi főszerkesztő a cikkeket fideszes politikusoknak küldte el, és a megjelenés előtt jóváhagyásukat kérte.³

Egyes esetekben a közösségi médiához való jogok megszerzése is problémás volt. Szintén VIII. kerületi példa, hogy az új városvezetés nem kapta meg a Facebook-oldal adminisztrátori jogait, így új oldalt kellett indítaniuk, és a semmiből kellett felépíteniük a közösséget. A Facebookkal folytatott levelezésből kiderült, hogy a korábbi helyi oldal admin jogait egy ausztrál állampolgár birtokolta.⁴ Hasonló eset történt a IV. kerületben, ahol szintén a kerület korábbi vezetésénél volt egy 40 ezer

² Német, T. (2019): A képhamisító bajai lap főszerkesztője megkérdezte az új polgármestert, hová kell ezentúl küldenie a cikkeket. Index, október 31.

https://index.hu/belfold/2019/10/31/kephamisito_bajai_lap_foszerkeszto_uj_polgarmester_cikkek/.

³ HVG.hu (2019): Piko: Kocsis Máténak is jóvá kellett hagynia a kerületi lapot megjelenés előtt. december 16.

https://hvg.hu/itthon/20191216_Piko_Kocsis_Matenak_is_jova_kellett_hagyni_a_keruleti_lapot_megjelenes_elott

⁴ Joób, S. (2019): Elcsórták a VIII. kerület Facebook-oldalát, ezért új lapot nyitottak. Index, november 29.

https://index.hu/belfold/2019/11/29/jozsefvaros_piko_andras_kerulet_hivatalos_facebook_oldal/.

követővel rendelkező Facebook-oldal adminjoga.⁵ A kerületnek mintegy 100 ezer lakosa van, így ezt a Facebook-oldalt a helyi fideszes politikusok használták és használják ma is, elsősorban a kerület és Budapest vezetésének kritizálására.

Az önkormányzatok új vezetése sok esetben meglepő szerződéseket talált a helyi média működésének ellenőrzésekor. A IX. kerületben azért fizettek valakit, hogy havonta átolvassa az újság cikkeit, de a szerkesztőség tagjainak fogalmuk sem volt arról, hogy nekik dolgozik.⁶ Szombathelyen az ügyészség sikkasztás miatt emelt vádat egy médiaközpont volt vezetője ellen, miután kiderült, hogy a vezető céges bankkártyával fizetett magánszolgáltatásokért (pl. kegyeleti szolgáltatásért).⁷

Nem volt tehát könnyű dolguk a volt fideszes városokban 2019-ben győztes ellenzéki polgármestereknek. Az önkormányzati lapok propagandaszerű működése és a politikailag motivált szerződések sok esetben megnehezítették a demokratikus nyilvánosság megteremtését.

Az önkormányzati média jelenlegi helyzete

A nyomtatott önkormányzati újságok meglehetősen elterjedtek, még akkor is, ha manapság az online portálok és a Facebook-oldalak nyilvánvalóan segítik a helyi hírek terjesztését. Ezek a helyi heti vagy havi újságok ingyenesek, és a lakosok postaládájába bedobva terjesztik őket.

A Whitereport⁸ adatai szerint Magyarországon 1010 nyomtatott önkormányzati újság jelenik meg. A magyarországi települések száma (3114) alapján elmondható, hogy a települések közel egyharmadában van valamilyen helyi önkormányzati lap. Van, ahol egy kistérségben több település közösen ad ki újságot, így a nyomtatott sajtó által lefedett települések száma valójában még ennél is magasabb. A főváros, Budapest környékét lefedő Pest megye messze kiemelkedik a megjelenő újságok számát tekintve (170 helyi újság).

Budapesten kívül a nagyobb városok agglomerációjában és a Balaton körül is sok helyi lapot találunk. Úgy tűnik, hogy a gazdaságilag fejlett régiókban magasabb a lapok száma, ugyanakkor vannak olyan területek, ahol alig-alig jellemző a helyi lapok kiadása.

⁵ Szily, L. (2019): Józsefvárosban és Újpesten is lenyúlták a kerület Facebook-oldalát, feljelentés lehet a vége. 444.hu, november 25.

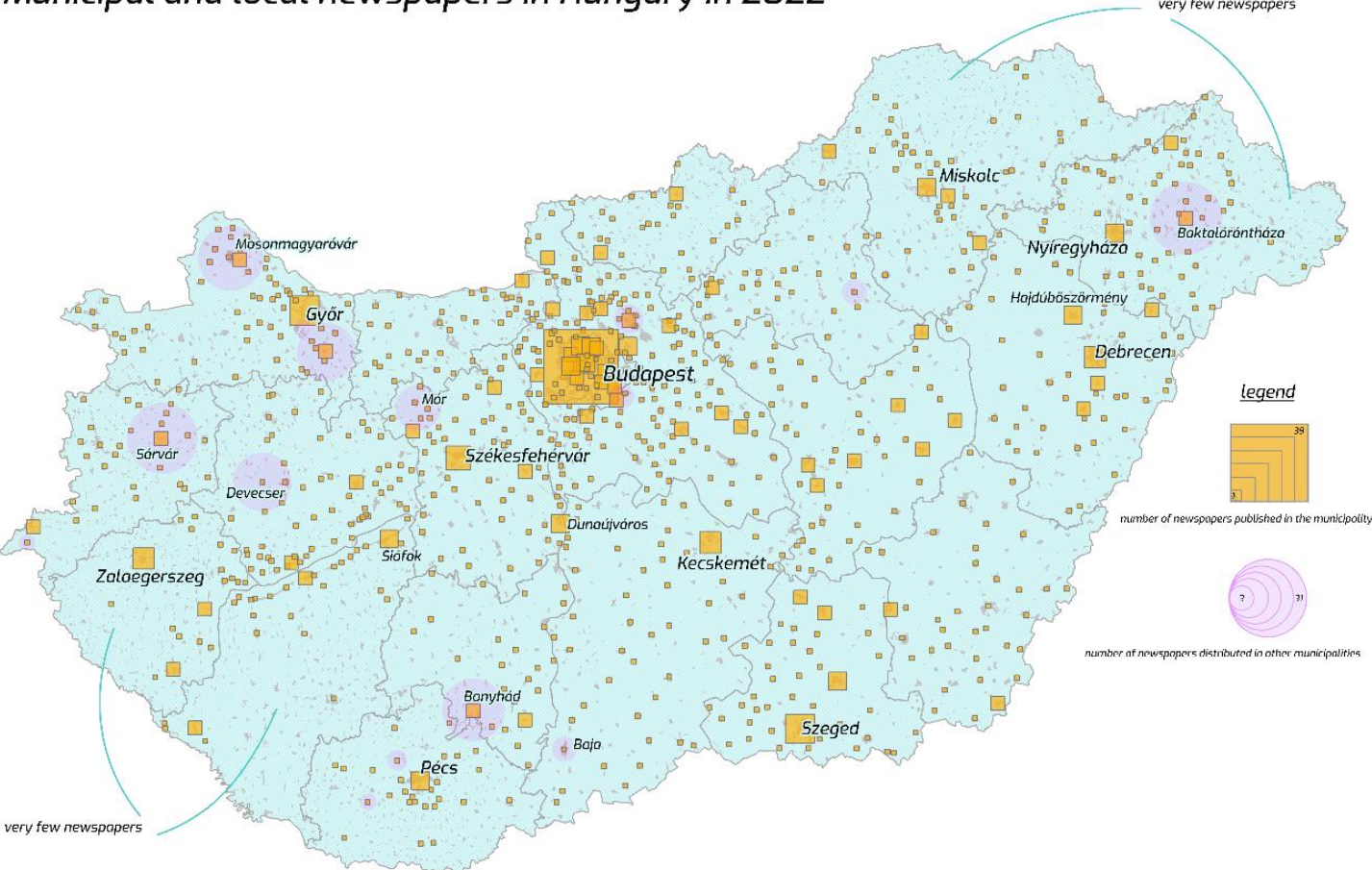
https://index.hu/belfold/2019/11/29/jozsefvaros_piko_andras_kerulet_hivatalos_facebook_oldal/.

⁶ Czinkóczy, S. (2019): Baranyi Krisztina elkezdte felmondani a gyanús szerződéseket Ferencvárosban. 444.hu, október 31. <https://444.hu/2019/10/31/baranyi-krisztina-elkezdte-felmondani-a-gyanus-szerzodeseket-ferencvarosban>

⁷ Ugytudjuk.hu (2021): Halmágyi Miklós ellen. november 22. https://ugytudjuk.hu/cikk/2021-11-22_vadat-emelt-az-ugyeszseg-a-szombathelyi-mediakozpont-korabbi-ugyvezetoje-halmagy-miklos-ellen.

⁸ <http://www.whitereport.hu/>

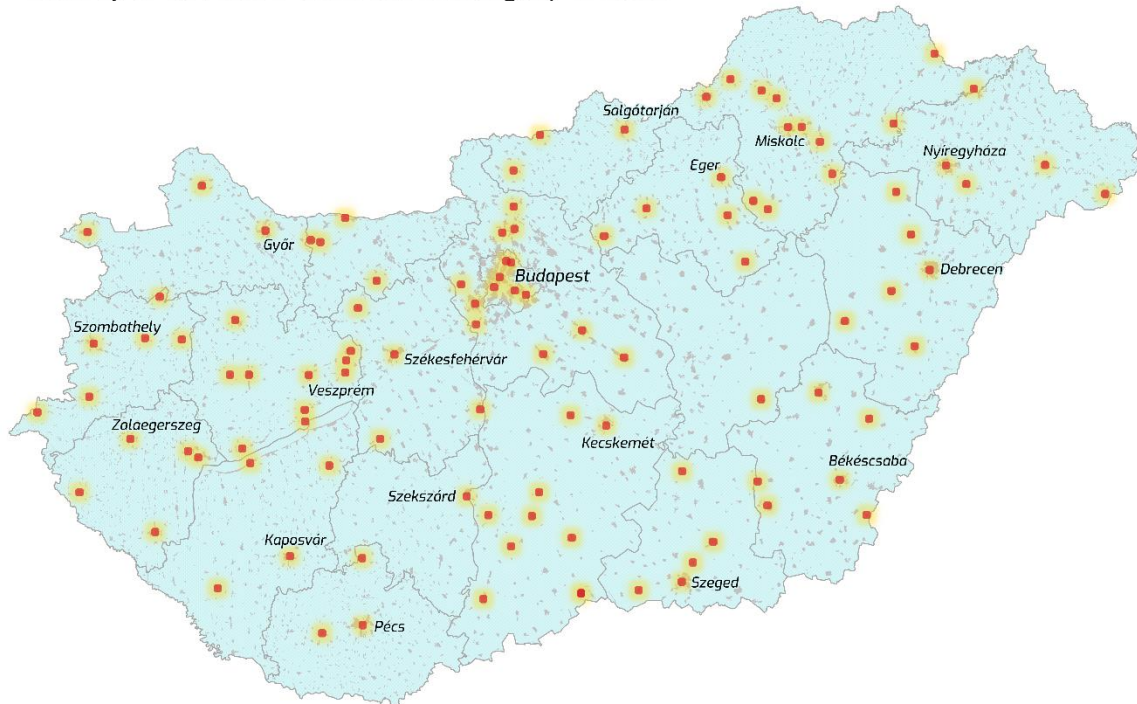
Municipal and local newspapers in Hungary in 2022



data : Whiterreport/Mérték Media Monitor
map: Attila Bótarfy

A WhiteReport 108 helyi televíziót is azonosított, ami meglepően magas szám. Ez a lista olyan kisvárosokat is tartalmaz, ahol valószínűleg egyetlen lelkes ember készít videókat, de nincs folyamatos adás. Budapesten több televízió is van, hiszen a kerületek jellemzően saját tévét is üzemeltetnek.

Municipal television channels in Hungary in 2022



data: WhiteReport/Méreték Media Monitor
map: Attila Batorfy

Az önkormányzat által működtetett helyi hírportálok száma meglepően alacsony ahhoz képest, hogy ez a helyi hírek megosztásának valószínűleg legköltséghatékonyabb módja. A Whitereport adatbázisa 120, önkormányzat által működtetett oldalt azonosított. Emellett természetesen szinte minden önkormányzatnak van hivatalos honlapja, amely beszámol a legfontosabb helyi hírekről.

Szinte biztos, hogy 2023-ban számos helyi újság megszűnik. Az energiaárak drámai emelkedése miatt a helyi önkormányzatok komoly pénzügyi nehézségekkel küzdenek, és a költségcsökkentés valószínűleg mindenhol fontos célkitűzés lesz. Ráadásul mivel a papírárakkal együtt az energiaárak is emelkednek, sok önkormányzat valószínűleg leállítja vagy felfüggeszti az egyre dráguló újságkiadást. Nem lenne meglepő, ha az önkormányzatok a jövőben többet fektetnének az online tartalomszolgáltatásba, tekintettel annak költséghatékonyására. Ez persze számos problémát vet fel az idősebb, internetet nem használó lakosok elérésével kapcsolatban.

Politikai elfogultság az önkormányzati médiában

Három különböző önkormányzati lap tartalomelemzését végeztük el. A tartalomelemzések ugyanarra az időszakra vonatkoznak, a 2022. áprilisi parlamenti választásokat megelőző kampányidőszakot vizsgáltuk. A vizsgálat lényege az volt, hogy mennyire kiegyensúlyozottak az újságok, minden jelölt

azonos súllyal jelenhetett-e meg a kampányban. Igazán komoly problémát csak a debreceni önkormányzati lapnál találtunk, amelybe csak a kormánypárti politikusok kerültek be.

Debrecen

Debrecen Magyarország második legnagyobb városa, több mint kétszázezer lakossal, fejlett iparral. 1998 óta minden választáson a Fidesz jelöltjét választották meg polgármesternek, Debrecent valójában az egyik leginkább fideszes városnak tartják Magyarországon.

A Debreceni Korzó c. lap havonta 36 oldalon jelenik meg, 40 ezer példányban, és általában ugyanazt a lapbeosztást használják. Az újságra jellemző a klasszikus, magazinós kivitel, a cikkek jól tagoltak, sokszor fotóval illusztráltak. Feltűnő, hogy az egyes írások mellett nem tüntetik fel se a cikket jegyző újságíró, se a fotós nevét, a munkatársak neve az impresszumban sincs benne. Az egész oldalas helyi, vállalkozói és állami hirdetések mellett az újság nagyjából felét töltik meg a településről szóló helyi vonatkozású hírek, kulturális programajánlók, sporthírek és egyéb beszámolók. A fizetett PR cikkek beazonosíthatóak az (X) jellel, de csak a gazdasági témájú hirdetéseknel éltek ezzel a lehetőséggel.

A helyi hírekben kiemelten tájékoztatják az olvasókat az aktuális állami beruházásokról és felújításokról, például a februári számban az új katódgyártó üzem építéséről, az egyik tér felújításáról, a színházfelújítások állapotáról és a Zöld Város Program keretén belüli fejlesztésekről. Márciusban hírt adtak a Déli Gazdasági Övezet további állami támogatásáról, mely alapján a kormány rendeletileg 95 milliárd forintot juttat Debrecennek. Ugyanitt írtak a Debreceni Repülőtér állami támogatásáról, egy útfelújításáról és a használt sütőolaj környezetbarát begyűjtési lehetőségéről. Áprilisban többek között egy óvoda és öt bölcsőde tervezett építéséről számoltak be, emellett egy iskolafelújításról és a 471-es út szélesítéséről.

Nem egyszer fordult elő, hogy a gazdasági hírekben szereplő vállalkozás ugyanabban a lapszámban fizetett hirdetést tett közzé. A márciusi szám 12. oldalán hírben számolnak be a BMW gyárhoz kötődő újabb építkezésről és bővítésről: „ELKEZDŐDÖTT AZ ÉPÍTKEZÉS” címmel, melyben idézik Szijártó Péter külgazdasági és külügyminisztert, miszerint „az egymilliárd eurós beruházás több mint ezer új munkahelyet teremt Debrecenben, és garantálja, hogy Magyarország az elektromos autózásra épülő korszakban is a világ vezetői közé fog tartozni. A lap következő oldalán a BMW fizetett hirdetésben reklámozza magát és keresi új munkatársait. Hasonló összefonódás előfordult a februári lapszámban is, itt interjút közölnek „Svájci világszínvonal Debrecen határába” címmel Oláh Csabával, a Neopac Hungary Kft. ügyvezetőjével, majd a cikk alatt látható a cég hirdetése.

A helyi hírekkel kapcsolatos beszámolókra minden számban jellemző volt, hogy a polgármester, az alpolgármesterek és az országgyűlési képviselők szerepeltek névvel és több esetben róluk készült a cikk mellé a fotóillusztráció is. Ők minden esetben kormánypárti politikusok voltak. Februárban Papp László polgármester kilenc alkalommal, Posán László országgyűlési képviselő négy és Kósa Lajos országgyűlési képviselő három alkalommal szerepelt a hírekben. Márciusban Papp László tízszer, Posán László egyszer, Kósa Lajos két alkalommal jelent meg, áprilisban pedig Papp László kilencszer szerepelt, a két országgyűlési képviselő viszont egyszer sem. Mindhárman a Fidesz politikusai, ellenzéki helyi politikus nem szerepelt egyszer sem a kiadványokban.

A Debreceni Korzó márciusi számban a 12. oldalon írta, hogy a Debrecen Televízió hírműsora a választási kampány ideje alatt a hét minden napján látható lesz. A jelöltekről szóló kiegyensúlyozott

tájékoztatás érdekében „Vida Gyula, a Médiacentrum főszerkesztője egyeztetett a pártok képviselőivel. Ennek alapján például egy-egy jelölőszervezet heti három alkalommal tud programjáról tájékoztatást adni a Napszemlében.” Ehhez képest az újság egyetlen alkalommal sem adott teret az önkormányzat ellenzéki képviselőinek a megszólalásra.

Ez a probléma nem újkeletű, a civil kezdeményezésű debreciner.hu portál már többször írt a helyi média debreceni fideszes fölényéről. Például felhívták a figyelmet arra, hogy a polgármester szerepelt a hírek felében⁹ a Napszemlében, míg ellenzéki politikus nem jelent meg, de a 2021-ben hetvenezer példányban kinyomott és szintén ingyenesen terjesztett Debrecen 2030 lapban nyolc oldalából tizenkétszer jelent meg a polgármester¹⁰ és ez nem egy mai gyakorlat, mert már így volt 2019-ben is¹¹.

Budapest 15. kerület

A másik vizsgált kiadvány a főváros közel 80,000 lakosú 15. kerületének önkormányzati lapja. Ez egy külvárosi kerület, eléggé vegyes jellegű, régies kertvárosi részek és a szocializmus alatt épült lakótelep egyaránt megtalálható itt. Az önkormányzat által kiadott *A Tizenötödik* című lap az általunk vizsgált időszakban kéthetente jelent meg, 38 ezer példányban, és ingyenesen terjesztették a lakosok postaládájába.

2021 végén átalakítások történtek a kerület intézményrendszerében, új kiadóhoz került a lap és 2022-ben új főszerkesztőt neveztek ki. A lap a vizsgált időszakban még követte az előző éra alatt megszokott formai elemeket. A lap tartalma annyiban változott, hogy a kerületi eseményekről és helyi személyekről inkább fővárosi vagy országos ismertségű és fontosságú eseményekre és személyekre került a fókusz. A korábbi köztársasági elnöknek, Göncz Árpádnak nem volt ismert kapcsolata a XV. kerülettel, de róla szóló és vele kapcsolatos írás megjelent a második, harmadik, negyedik, hatodik és hetedik számban is. Készült beszámoló a Göncz100-év programsorozathoz kapcsolódásról (2.), cikk Göncz Árpád Méréleg című drámájának bemutatójáról a helyi művelődési házban (3.), és a 3. számban szereplő keresztretjvény megfejtése is a volt köztársasági elnökkel volt kapcsolatos. Interjú Göncz Árpád lányával, Göncz Kingával (4.), majd a 6. számban beszámoltak a helyi vezetők által felavatott Göncz Árpád domborműről, és a 7. számban az egyik szociális intézmény kerítésén elhelyezett Göncz Árpádról szóló tablókiállításról.

Az önkormányzati választás előtt megjelent egy különszám, melyben a szavazással kapcsolatos hivatalos információk mellett minden képviselőjelölt lehetőséget kapott a bemutatkozásra.

A Tizenötödik című lapban általában törekedtek a kiegyensúlyozott tájékoztatásra, bár a kerületet irányító helyi képviselők (akik az országos politikában ellenzéki képviselőnek számítanak) jelentős túlsúlyban vannak a megjelenések számát tekintve. Ez különösen igaz a Demokratikus Koalíció színeiben megválasztott polgármesterre, Cserdiné Németh Angélára, a három alpolgármestere és a

⁹ Debreciner.hu 2022. 09.29. A tudósítások felének szereplője volt a debreceni polgármester, háromban meg is szólalt https://www.debreciner.hu/cikk/11413_tudositasok_felenek_dtv_papp_laszlo_debrecen_debreciner

¹⁰ Debreciner.hu 2021.08.11. Tizenkétszer szerepel a polgármester neve a 8 oldalas kiadványban – Csak jóhírek minden debreceni postaládában!

https://www.debreciner.hu/cikk/6562_tizenketszer_szerepel_a_polgarmester_neve_debreciner

¹¹ Debreciner.hu 2019.09.26. Papp László: „Debrecen a világ legjobb városa”

https://www.debreciner.hu/cikk/1078_papp_laszlo_debrecen_a_vilag_legjobb_varosa

kerület országgyűlési képviselőjére is. A kiadvány híreiben gyakran feltűnt a Mindenki a Tizenötödikért nevű választási szövetség 14 tagja is, akik ellenzéki pártok és szervezetek képviselői közül kerültek ki. Listáról hat képviselő került be a képviselő testületbe, öt a FIDESZ-KDNP képviselője, és egy a Tizenötödikért szövetséghez tartozik.

1. tábla Politikusok előfordulása a Tizenötödik c. lap 2022 február és április közötti számaiban

Név	Pozíció	febr. 9	febr. 23	márc. 9	márc. 23	ápr. 6	ápr. 20
Barkóczi Balázs	ogy képviselő (2022 április óta), DK	3	1	6	1	9	0
Beke Károly	Csokonai Nonprofit Kft. ügyvezetője	6	4	2	1	1	4
Cserdiné Németh Angéla	polgármester, DK	4	3	8	2	7	2
Hajdu László	ogy képviselő (2022 április előtt), DK	1	3	2	10	4	1
Lehoczki Ádám	önkormányzati képviselő, FIDESZ-KDNP	2	1	3	0	0	0
Matlák Gábor	alpolgármester, DK	2	0	0	0	1	0
Pintér Gábor	ogy képviselő-jelölt, FIDESZ-KDNP	1	2	3	2	7	1
Tóth Imre	alpolgármester, Mindenki a Tizenötödikért	3	0	1	0	1	2
Tóth Veronika	alpolgármester, Mindenki a Tizenötödikért	1	0	0	0	0	0

Budapest 8. kerület

Budapest VIII. kerületének önkormányzati lapjáról a Mérték két évvel ezelőtt már készített egy elemzést, így jelenlegi vizsgálatunkban nemcsak a kiadvány mostani helyzetét tudjuk bemutatni, hanem az elmúlt időszakra jellemző változásokat is.¹² Ezek alapján a lap szerkezetileg és tematikusan is megváltozott, a rovatok struktúrája egyszerűbb és letisztultabb lett, s ezzel együtt a politikai témák aránya csökkent a Józsefvárosi Újságban. Új rovatok jelentek meg, mint a kritika- a tárca és programajánló, amely arra mutat rá, hogy a lap jóval többet foglalkozik kulturális kérdésekkel – s ezt a tematikus elemzésünk eredményei is visszaigazolják. Mindez műfaji átalakulással is járt, a lapban a

¹² A Józsefváros lap elemzése megjelent az önkormányzat honlapján.

<https://jozsefvaros.hu/otthon/hirdetotabla/hirek/2022/09/elkeszult-a-jozsefvaros-ujzag-ujabb-mediaelemzese/>

korábbiakhoz képest (szinte) egyáltalán nem szerepelnek publicisztikák és szerkesztőségi anyagok, köszöntők.

Az újság újonnan létrejött „Helyi érték” nevű rovata viszont megőrizte a korábbi lap erényét: a „Közélet” rovattal együtt a szerkesztőség itt biztosít nagy teret tematikus szempontból a helyi, kerületi ügyek, közösségek, kezdeményezések bemutatásának, a sajtóműfajok felől nézve riportok, tudósítások közlésének. A lap tematikus megújulásának másik aspektusa, hogy a bátran foglalkozik olyan közéleti, de nem pártpolitikai problémákkal, amelyek nemcsak az olvasók mindennapi életét befolyásolják, hanem segíthetik a társadalmi csoportok párbeszédét, elfogadását, társadalmi jelenségek megértését. Ennek kiváló példája a „Cigányok ideje” rovat vagy a lapban a civil szervezetekkel, közösségekkel foglalkozó írások. Az elemzett lapszámokban a lap érzékenyen reagált az ukrajnai háborúra és a menekültek iránti szolidaritásra. Viszont a hasonló kulturális és társadalmi témák előtérbe kerülése nem járt a kerülettől való elszakadással, a lap cikkeinek nagy része most is lokális kötődésű.

A lapban a pártpolitikai témák visszaszorulása azt is eredményezte, hogy a politikai szereplők megjelenésének terjedelme nagyot csökkent az általunk vizsgált időszakban – a cikkek szövegét és a politikusok képi megjelenítését vizsgálva egyaránt. Például a kerület polgármesterének szöveges említésének terjedelme a töredékére zuhant, s képi megjelenítésének mértéke sem kiugró. A választási kampány időszakában a szerkesztőség mindegyik képviselőjelölt számára biztosította a bemutatkozás lehetőségét. Ennek köszönhetően egyik párt vagy jelölt megjelenítése sem volt kiegyensúlyozatlan a Józsefvárosi Újságban, amit az is segített, hogy a választás előtt megjelent három lapszámban a képviselőjelöltek – a bemutatkozó cikkeiken túl – és más nem helyi, országos politikusok, pártok alig jelentek meg. A választás eredményeiről a lap részletesen tájékoztatott a 7. lapszámában, több cikkben, interjúkat is közölve, amely segítette az olvasókat, hogy több nézőpontból is értelmezhesék azt.

A lap hat lapszámát vizsgálva ugyanakkor az is feltűnő, hogy korábbi elemzésünk eredményéhez hasonlóan a helyi politikai térfélen a kerületet vezető és a helyi baloldali politikusok megjelenítése felülmúlja a helyi fideszes politikusokét – igaz, kisebb mértékben. Valamint a lapban továbbra is jellemző, hogy a politikusokkal szembeni negatív közlések nagyobb eséllyel jobboldali politikusokhoz kapcsolódnak, a baloldali politikai térfélen csak a polgármesterrel szembeni kritika megjelenése volt számottevő. Néhány esetben és kis terjedelemben nem publicisztikai jellegű cikkek szövegében találtunk olyan újságírói véleményeket, amelyek jobboldali politikusokat bíráltak.

A Józsefvárosi Újság általunk vizsgált lapszámait műfaji szempontból elemezve, észrevehető, hogy az írások egyik csoportját azok a rövid terjedelmű sajtóműfajok alkotják, amelyekből a legtöbb cikket találtuk a lapban: ezek a hírek, kritikák, ajánlók. Terjedelmi szempontból viszont nyilvánvalóan a hagyományos – azaz több hírt és az azok háttérében húzódó információkat feldolgozó – cikkek, az interjúk, valamint a riportok, tudósítások a meghatározó sajtóműfajok a lapban. Utóbb említett műfajok szinte kizárólag a „Közélet” és a „Helyi érték” rovatokban jelentek meg – ez arra utal, hogy a lap a politikai tudósítások mellett több józsefvárosi helyről, eseményről is közölt riportot, tudósított 2022 február és április között. Viszonylag fontos szerepet kaptak a lapban azok az elemző jellegű cikkek, amelyek történelmi, helytörténeti ismereteket terjesztettek, például a kerület jellegzetes épületeit bemutatva, vagy társadalmi problémák háttérét igyekeztek közérthetően elemezni a „Cigányok ideje” vagy a „Színek” rovatokban. Feltűnő, s valószínűleg a megújult kerületi lap tudatos szerkesztői döntése, hogy a lap szinte egyáltalán nem közölt véleménycikkeket, publicisztikákat – az egyetlen általunk azonosított ilyen műfajú cikk Kalla Éva írása volt az 5. számban, amely egy ukrajnai cigányokkal kapcsolatos hírt kommentált.

A Józsefvárosi Újság elemzett számainak legtöbb írása – a cikkek száma és terjedelme alapján is – kulturális témájú volt. A programajánló és a kritika rovatok rövid, ám viszonylag számos cikke vagy a tárcarovat írásai mellett kulturális témák a lap más rovataiban is előfordultak. A helyi érték és a közélet rovatok többször írtak kulturális szervezetekről, kezdeményezésekről, az interjú és a portré rovatok pedig kulturális szakembereket, művészeket mutattak be.

A cikkek terjedelmét tekintve közel 30 százaléknyi kulturális tematika mellett a közéleti, társadalmi jellegű – azaz a politika mellett helyi ügyekről, társadalmi kérdésekről, civil szervezetekről szóló – írások terjedelmének együttes aránya majdnem eléri az 55 százalékot. Az elemzett lapszámok 29 darab – a terjedelem szempontjából 22,55 százaléknyi – közéleti cikke főleg a kerületi, önkormányzati politika eseményeivel foglalkozott. Ugyanakkor az országgyűlési választásokról és az Ukrajnában kitört háború elől menekülőkről szóló cikkek a lap közéleti írásai az országos, sőt nemzetközi politikához is kötődtek az általunk vizsgált három hónap során.

Érdekes megfigyelni, hogy milyen gyakran jelennek meg az önkormányzathoz kötődő szereplők a cikkekben (30 alkalommal volt szó a helyi önkormányzatról, 17-szer pedig valamelyik helyi intézmény vagy önkormányzati cég jelent meg. Ez bizonyítja a lap helyi politikai és kerületi ügyek iránti érdeklődését, míg a fővárosi vagy az országos politika intézményesített szereplőinek jelenléte jóval kisebb. A tematikus elemzéssel összhangban viszont kifejezetten sok cikkben (20) tűnnek fel civil szervezetek, helyi közösségek képviselői. Az állami intézmények gyakori említését (18) pedig a kerület oktatási és kulturális intézményeivel foglalkozó írások magyarázzák. Ugyanakkor a nem politikai szereplők közül a szakértők, szakemberek jelenléte a leggyakoribb (24) a Józsefvárosi Újságban.

Ha a politikai pártok megjelenését vizsgáljuk a Józsefvárosi Újság című lapban, feltűnő a Fidesz-KDNP fölénye a többi párthoz képest. Ezt nyilván az ellenzéki politikai térfél megosztottsága is magyarázza. De ugyanennyire fontos lehet az is, hogy a többi párthoz képest a Fidesz-KDNP a kerület önkormányzati politikájának is önálló résztvevője, a pártot többször említette a lap a kerületi frakciója kapcsán, míg a baloldali pártok tevékenysége gyakran a közös józsefvárosi ellenzéki frakció neve alatt jelent meg.

Saját anyagaiban a kampányidőszak alatt a lap nagyon kis terjedelemben foglalkozott a politikai pártokkal, a képviselőjelöltek egyenként nagyjából kétezer karakternyi kampányinterjúi jóval hosszabbak. A lapban szereplő pártok közül egyedül a Mi Hazánk megjelenítése volt negatív a választási kampány időszakában. Ezt egyetlen cikk, az 5. számban megjelent „Nem hajlandó költözni a Mi Hazánk” című hír okozta, mely a kerület és Dúró Dóra képviselő ingatlanhasználati konfliktusáról, peréről szólt. A kampány alatt a Józsefvárosi Újság a Megoldás Mozgalmat egy bűnügyi hír, a kampánysátrukban történt haláleset, a Fideszt kerületi önkormányzati ügyek, például a Józsefvárosi Cigányzenekar finanszírozása, az MSZP-t pedig a Veres Gábor önkormányzati képviselővel készült beszélgetés kapcsán említette.

A pártok nem egyenlő mértékben használták ki a kampányban a számukra biztosított bemutatkozási lehetőséget: voltak olyan képviselőjelöltek, akik rövidebben vagy egyáltalán nem válaszoltak a lapnak. Az Egységben Magyarországért mindkét jelöltjének bemutatkozása mellett az újság feltüntette az őket támogató ellenzéki pártok nevét is, ezért e kampánycikkek terjedelme az ábrán mind a hat pártnál külön is szerepel. Az elemzett hat lapszámot áttekintve jól látszik, hogy egyik párt megjelenítése sem negatív, a lap mindegyik pártról többnyire semleges/ki egyensúlyozott vagy pozitív hangnemben írt; negatív véleményeket még a Fidesz és minimális mértékben az egységes ellenzéki koalíció esetében találtunk. A kormánypárt negatív szereplései egyrészt a választási eredményeket értékelő ellenzéki politikusok nyilatkozataihoz kötődnek, másrészt a kerületi politikához: például Kocsis Máté és Pikó András peréhez, amiről a 3. számban közölt hírt a lap, illetve ugyanebben a lapszámban a kerületi

politikusok vagy nyilatkozatáról és a kerületi vezetők díjazásáról szóló cikkekben találtunk rövid negatív megjegyzéseket a Fideszről vagy helyi politikusairól.

A választási időszak előtt a lap inkább a helyi politikusokkal foglalkozott, de őket is az erre kiválasztott számban mutatták be, ezen túl egyáltalán nem, vagy csak minimális terjedelemben szerepeltek. Összességében elmondható, hogy a korábbihoz képest majdnem mindegyik politikai szereplő említésének száma és megjelenésének terjedelme csökkent.

Független helyi médiaprojektek

A független helyi média fenntartása sokkal nehezebb, mint az országos média esetében. Egyrészt a piac kis mérete miatt gazdaságilag nehezebb egy ilyen projektet működtetni, másrészt az újságíró részéről is nagyobb személyes áldozatvállalás szükséges. A helyi korrupció leleplezése a helyi politikai és gazdasági elitet érinti, ami könnyen vezethet konfliktushelyzetekhez az újságíró személyes kapcsolatrendszerében. Egy politikailag polarizált országban ezért különösen nagy áldozatot jelent egy helyi független médiaprojekt irányítása.

Vannak azonban példák Magyarországon évek óta működő független helyi újságíró műhelyekre, amelyek már fenntarthatónak tekinthetők. A legrégebbi ilyen szerkesztőség a szombathelyi Nyugat, amely ma egyértelműen a legnagyobb független helyi média, igazi szerkesztőséggel, több újságíróval.

A többi médium kisebb, jellemzően egy-két újságírójuk van, de fontos szerepet töltenek be a helyi nyilvánosságban, mint például a Szabad Pécs (Pécs) és a Debreciner (Debrecen). A két portál történetében közös, hogy alapítóik korábban a megyei napilapnál dolgoztak, de amikor Mészáros Lőrinc 2016-ban megvásárolta a Mediaworks kiadóvállalatot, beleértve a megyei lapokat is, tisztogatás kezdődött ezeknél a kiadványoknál. Sajnos csak két városban kezdtek új projektbe az elbocsátott újságírók, és valószínűleg nem véletlen, hogy két nagyvárosban. Pécs és Debrecen egyaránt egyetemi város, és van egy olyan városi polgári réteg, amelyik egy ilyen újság célközönségének tekinthető.

2022-ben indult a Szabad Hírek kezdeményezés, amelyet a Nyugat koordinál. Összesen 11 helyi médium hozott létre egy olyan honlapot, ahol a vidéki Magyarország hírei olvashatók. Mostanra komolyabb projektté vált, hosszabb távon a résztvevők azt remélik, hogy ez segíti majd az egységes fellépést a hirdetési piacon, továbbá az adománygyűjtésben és a pályázatírásban. A projekt nagyon ígéretes, ez a legelső eset, hogy független helyi médiumok hálózatépítésbe kezdtek.

A Szabad Európa Rádió honlapján külön rovat indult a helyi portálok híreivel. Ennek kevesebb tagja van, mint a fent említett Szabad Hírek együttműködésnek, de ez is jó lehetőség a helyi médiumok számára, hogy országos közönséget érjenek el.

Egy másik innovatív kezdeményezés a Nyomtassteis! mozgalom, amelynek célja a tartalom terjesztése, nem pedig előállítása. Az ötletet az inspirálta, hogy vidéken, különösen a kisebb városokban sok idős ember él internet-hozzáférés nélkül: őket elsősorban a kormánypropaganda éri el, mivel a legtöbb nyomtatott újság, rádió és televízió a kormánypárthoz kötődik. A Nyomtassteis! minden héten összeállít egy rövid hírösszefoglalót a legfontosabb hírekből, és megpróbálja minél több ember postaládájába eljuttatni, különösen a kisebb városokban. A rendszer az önkéntességen alapul: bárki letöltheti és kinyomtathatja az A4-es lapot, és bedobhatja a helyi postaládába.

A helyi médiatulajdonosokkal készített interjúk azt mutatják, hogy a jövő igencsak bizonytalan. A 2022 áprilisi választásokon a Fidesz soha nem látott fölényrel nyert, és ez általános apátiát hozott az ellenzéki szavazók körében. Sokan elfordultak a közügyektől és nem akarnak politizálni. A független

média számára ez csökkenő olvasótábort jelent, és kétséges, hogy a jövőben mennyire lehet számítani az olvasók adományaira. Új jelenségként számoltak be többen is arról, hogy a növekedett az agresszió szintje a helyi közösségekben. Erős verbális támadások érik az újságírókat, fenyegető üzeneteket kapnak, sőt, a Nyugatot hacker támadás is érte.

A kutatási projekt részeként szervezett kerekasztal-beszélgetésen a résztvevők egy olyan problémáról is beszámoltak, amely általános rossz gyakorlatra utal, de a helyi médiát különösen negatívan érinti. Gyakori tapasztalat, hogy ha az országos média át is veszi egy helyi témáról szóló cikket vagy videóriportot, az eredeti anyag forrása gyakran kimarad. Remélhetőleg ez a rossz gyakorlat változni fog, és az országos szerkesztőségekben nagyobb figyelmet fordítanak majd a helyi média képviselőire és munkájukra. Ez a probléma azért különösen akut, mert a nagy országos hírszerkesztőségek eleve ismertebbek és nagyobb esélyük van a nemzetközi támogatásokra, a helyi médiának minden egyes megjelenésre szüksége van a neve megismertetéséhez.

A független helyi média kis költségvetésű szerkesztőségeket jelent, lényegében néhány elkötelezett emberen múlik, hogy van-e demokratikus nyilvánosság egy városban. A jelenlegi körülmények között kevés esély van a változásra, és nem érdemes piaci alapon befektetni a helyi médiába. Talán egy erősebb együttműködési és hálózatépítési modell erősítheti ezeket a helyi kezdeményezéseket, ez volt a projekt kerekasztal-beszélgetésének egyik fő megállapítása is.

A Mérték Médiaelemző Műhely és a Medián már említett hírfogyasztási kutatása a független helyi hírek fogyasztásáról is kérdezte a válaszadókat.¹³ Az önkormányzattól független helyi hírportálok a lakosság 22 százalékát érték el, és ha csak a városban élőket nézzük, akkor is csak 24 százalékot. Ezek a fontos független hírportálok nem mindenhol működnek, így néhány kiemelt városban (Pécs, Debrecen, Szombathely) jóval magasabb lehet az arány.

Kereskedelmi média helyi/regionális szinten

A helyi vagy regionális média piaci alapon is működhet, ha a földrajzi piac elég nagy, de a politikai jelentőségük még fontosabb. Nem véletlen, hogy Magyarországon ezek a kereskedelmi médiumok a Fidesz-közeli befektetők tulajdonában vannak.

A megyei napilap jól szemlélteti a magas tulajdonosi koncentrációt. A megyei lapok ma már mind a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítványhoz (KESMA) tartoznak, amelyet a kormánypárt hozott létre, nem titkoltan a médiabirodalom központosítására törekedve. A KESMA messze a legnagyobb magyarországi mediakonglomerátum (beleértve a nyomtatott sajtót, a rádiót, a televíziót és a digitális médiát), de a teljes megyei lappiac tulajdonlása valószínűleg a portfólió legértékesebb része.

Az elmúlt években jelentős fejlemények történtek az ingyenes újságok piacán. A Metropol a legismertebb márka ebben a szegmensben, mely néhány éve bezárt, majd 2020-ban újraindult. Népszerűsége messze van a 2000-es években elérttől, de sokakhoz eljut, mivel forgalmas vasúti csomópontokon osztogatják. A Metropol a KESMA része, tartalma pedig egyértelműen kormánypárti propaganda.

Volt egy másik projekt is az ingyenes újságok piacán. 2019 decemberében indult Budapesten a Pesti Hírlap, de eleinte egyáltalán nem volt nyilvánvaló, hogy a Fidesz propagandabirodalmának része lesz.

¹³ Hann, E. - Megyeri, K. - Polyák, G. - Urbán, Á. (2020): Megfertőzött médiarendszer. A politikai tájékozódás forrásai Magyarországon. [https://mertek.eu/wp-content/uploads/2020/12/Megfertozott_mediarendszer.pdf pp. 33-34.

A nem sokkal később megjelenő járvány és az utazási szokások megváltozása miatt a Pesti Hírlap nem igazán került be a köztudatba, ugyanakkor a háttérben tulajdonosváltások történtek, és a szerkesztőség is átalakult. A kormánypárthoz való kötődése nyilvánvalóvá vált. A lap 2021 őszén országos figyelmet kapott, amikor az ellenzéki előválasztások idején nyílt propagandát indított a későbbi győztes Márki-Zay Péter ellen. Ekkor mondott le a főszerkesztő és több újságíró.¹⁴ A Pesti Hírlap kiadását 2022 nyarán felfüggesztették, és a nyári szünet után sem indult újra. Pénzügyi értelemben nyilvánvalóan nem volt nyereséges, és politikailag sem volt igazán fontos a 2022. áprilisi parlamenti választások után.

Valami hasonló történt egy másik ingyenes újsággal is. 2021-ben a Mediaworks (a kiadó a KESMA része) City7 néven újságcsaládot indított a legtöbb ellenzéki vezetésű városban. A lap kormánypárti propagandát terjesztett, és egyértelműen ellensúlyozni akarta az önkormányzati lapok hatását. A City7 elindítása mögött álló politikai motivációk 2022 áprilisában váltak világhírűvé: a City7 lapokat néhány nappal a választások után bezárták.

A helyi rádiók esetében a független szereplők lényegében eltűntek az elmúlt évtizedben, a Médiatanács frekvenciapályázati döntései rendszeresen kormánypárti szereplőket hoztak helyzetbe.¹⁵ A helyi rádiók jelentős része Fidesz-közeli hálózatokhoz tartozik. Csak néhány olyan önkormányzati tulajdonú rádió van, amely nem része ezeknek a rádióhálózatoknak. A hálózatba tartozó helyi rádiók nem minden esetben szervezik ki a hírgyártást a hálózatot irányító médiaszolgáltatóknak, de az önálló hírgyártás kivételesnek számít. Sok esetben a hálózatba nem tartozó helyi rádiók sem végeznek önálló hírgyártást, hanem a hírblokkjaikat az MTVA-tól vásárolják. A Mérték-Medián felmérése alapján a helyi rádiók országosan átlagosan a hallgatók 15%-át érik el, míg a városokban 19%-ot.¹⁶

Amint a fenti példák mutatják, a kormánypárt által működtetett médiabirodalom fontos része a helyi média uralása. Nyilvánvalóan nagy veszteség a Fidesz számára, hogy 2019 októberében több városban is megfordultak a politikai erőviszonyok, és ellenzéki politikusokat választottak polgármesterré. Nem meglepő, hogy a kormánypárt a 2019-es választások hatását a helyi és regionális médiába való befektetéssel kívánta orvosolni. Nem titkolják, hogy fontosnak tartják a helyi közösségeket megcélzó nyomtatott sajtótermékeket és rádiókat.

Szakpolitikai ajánlások

Az önkormányzati tulajdonban lévő médiumoknak mintegy helyi közszolgálati, közérdekű tartalomszolgáltatásként olyan szervezeti és finanszírozási keretek között kell működniük, amelyek biztosítják számukra a szerkesztési autonómiát. A helyi médiumok elsősorban a helyi közügyek megvitatásának fórumai, de egyrészt részben alkalmasak lehetnek az országos kormányzati médiatúlsúly kompenzálására, másrészt az adott önkormányzat területén kívül, a környező településeken is független információforrásként működhetnek. Jelenleg nincs adat és tudás arról, hogy mely médium milyen szerepet tölt be a helyi tájékoztatásban. A közönségelérés szempontjából a helyi nyomtatott lapok szerepe a leghangsúlyosabb, ugyanakkor mindenképpen figyelmet kell

¹⁴ Nagy, G. M. (2021). Felmondások a Pesti Hírlapnál: távozik a főszerkesztő, Pion István. 24.hu, október 18. <https://24.hu/belfold/2021/10/18/pesti-hirlap-felmondas-pion-istvan/>

¹⁵ Mertek Media Monitor (2021). Four shades of censorship – State intervention in the Central and Eastern European Media Markets https://mertek.eu/wp-content/uploads/2021/10/Mertek-fuzetek_19.pdf

¹⁶ Hann, E. - Megyeri, K. - Polyák, G. - Urbán, Á. (2020): Megfertőzött médiarendszer. A politikai tájékoztató forrásai Magyarországon. https://mertek.eu/wp-content/uploads/2020/12/Megfertozott_mediarendszer.pdf pp. 33-34.

fordítani a fiatalokat elérő felületekre (YouTube, Instagram, stb.). A Mérték az alábbi szakpolitikai javaslatokat fogalmazza meg az önkormányzati médiára vonatkozóan.

Szervezeti kérdések

- önkormányzati rendeletben szabályozható az önkormányzati médiacégek vezetésének kinevezése és a működés ellenőrzése
- olyan megoldást kell kialakítani, amely megfelelő eljárásokat teremt a helyi nyilvánosság sokszínűségének biztosítására
- az önkormányzati médiumok minden vezetői pozícióját nyílt pályázat alapján kell megválasztani
- célszerű létrehozni egy olyan önkormányzati „médiabizottságot”, amely részben az önkormányzati képviselőtestület tagjaiból, részben külső szakértőkből áll; a külső szakértőknek meg kell felelniük a rendeletben rögzített szakmai elvárásoknak (médiá, pénzügyi, menedzsment); a külső szakértők jelölésébe be kell vonni a helyi civil szervezeteket
- a „médiabizottság” írja ki az önkormányzati médiacégek vezetőinek pályázatát
- a médiacégek vezetői évente beszámolnak a tevékenységükről, pénzügyi és tartalmi vonatkozásokban egyaránt
- minden szerkesztőség és a tulajdonos önkormányzat, illetve a tulajdonosi jogokat gyakorló önkormányzati cég menedzsmentje között szülessen egy státútum, amely nyilvánosan és részletesen rendezi a két fél viszonyát, a szerkesztőségek függetlenségét; ehhez készüljön egy minta-státútum

Finanszírozás

- mivel az önkormányzati médiumok túlnyomó részben közpénzből működnek, gazdálkodásukra a közszolgálati média finanszírozására vonatkozó európai követelményeket célszerű alapul venni
- feladatalapú finanszírozás: a közérdekű tájékoztatáshoz szükséges erőforrások előzetes, transzparens kalkulációja alapján
- átláthatóság: a költségvetés felhasználásának elvei nyilvánosak, minden külső szerződés külön adatigénylés nélkül nyilvános
- a médiumok vezetői minden évben előterjesztik a feladatalapú költségvetést, amit a médiabizottság megtárgyal és a képviselőtestület elé terjeszt
- független kontroll: az önkormányzat költségvetési bizottsága minden évben külön tárgyalja az önkormányzati médiumok zárszámadását
- az önkormányzati média finanszírozásán túl az önkormányzatok közös sajtóalapot is létrehozhatnak, amely a nem önkormányzati tulajdonban lévő helyi hírmédia számára nyújt támogatást, normatív alapon, előre lefektetett kritériumok alapján
- az önkormányzati média finanszírozásán túl az önkormányzatok közös sajtóalapot is létrehozhatnak, amely a nem önkormányzati tulajdonban lévő helyi hírmédia számára nyújt támogatást, normatív alapon, előre lefektetett kritériumok alapján

Tartalmi kérdések

- az önkormányzatok által közösen finanszírozott kutatást célszerű rendszeresen elvégezni arról, hogy helyi szinten mi a szerepe az egyes médiumoknak, ez alapján lehet eldönteni, hogy hogyan érdemes csoportosítani az erőforrásokat
- megfontolandó, hogy közös tartalomelőállítás keretében készüljön a helyi újságba egy-egy közös oldal országos hírekkel, de egyébként a helyi médiumok a helyi ügyekre fókuszáljanak
- a helyi újságok terjesztését célszerű az adott város körüli falvakra is kiterjeszteni
- a tartalmi kifogások kezelése: a beérkező panaszokat a médiabizottság nem képviselő tagjai bírálják el
- a hagyományos médiafelületeken túl a helyi tartalmakat megfelelő formában elérhetővé kell tenni a közösségi médiában is (YouTube, Instagram, Facebook), és ki kell használni e felületek interaktivitásában rejlő lehetőségeket
- a közösségi médiában zajló kommunikáció nyilvános moderálási elvek mentén kontrollálható